

אלהינו שתשים שלום

- דף י"ז ע"א

בפמליא של מעלה מסביר רש"י בחבורת שרים העליונים, המלאכים שהם שרים של מעלה והם שרים הממונים על האומות שבשעה שיש תגר ביניהם ומחלוקת תיכף יש קטטה ומלחמה בין האומות, מביא זאת רש"י מפסוק בדניאל שם כתוב ועתה אשוב להלחם עם שר פרס, הרי שאם יש שלום בפמליא של מעלה בין שרים העליונים הממונים על האומות יש גם שלום בעולם, ובפמליא של מטה פירושו בחבורת החכמים, ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה בין אם הם עוסקים לשמה בין אם הם עוסקים שלא לשמה יהיה ביניהם שלום, וכבר הסביר המהרש"א שכפי שנלמד בהמשך הסוגיא ברש"י ובתוס' שרק להתכבד מותר ללמוד של לשמה אבל לקנטר אז מי שלומד לקנטר נוח לו שלא נברא, גם כאן אלו שעוסקים שלא לשמה הכוונה להתכבד, שייך להתפלל עליהם שיהיה ביניהם שלום, משא"כ אם הם עוסקים בתורה חלילה וחס ע"מ לקנטר לא שייך שיהיה שלום ביניהם שהרי כל עצמות לימודם אינו אלא לקנטר האחד את השני, ולכן הוא ביקש עליהם יהי רצון כפי שהוא מסיים **שוכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה**.

אומרת הגמרא רבי אלכסנדר בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה המילה קרן מפרש אותה רש"י בזוית אורה, והצל"ח האריך כאן להסביר שהמילה קרן משמעותה לשון רוממות וממשלה כמו וירם קרן לעמו, וכך היתה התפילה שלו שהרוממות והממשלה יהיו בקרן של אורה, ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו שתפילה זאת כבר למדנו שגם ר' חייא היה מתפלל תפילה זאת של ואל ידוה לבנו שלא יכאב הלב ואל יחשכו עינינו שלא יהיה לנו חשוך בעינים.

איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה תפילה זאת רב המנונא היה מתפלל ומבקש ורבי אלכסנדר בתר דמצלי ור' אלכסנדר לאחר תפילתו אמר הכי כך הוא היה אומר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך שהרצון שלנו הוא לעשות את רצונך ומי מעכב מי מעכב בעדינו שאין אנו עושים רצונך שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות שאור שבעיסה זה משל כמו שהשאר מחמץ את העיסה כך היצר הרע שבלבבינו הוא המחמיצנו ומונע בעדינו ומעכב מלעשות את רצונך וכמו כן השעבוד מלכויות שאנחנו משעובדים לאומות העולם, והוא מבקש יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם שתציל אותנו גם מן היצר הרע שהוא השאר שבעיסה וגם משעבוד מלכויות ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם ואז נשוב, נחזור, לעשות את רצונך בלבב שלם.

אומרת הגמרא רבא בתר צלותיה אמר הכי אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי הרי עד שלא נוצר האדם אומר הוא לא הייתי חשוב והגון להיות נוצר ועכשיו שנוצרתי גם עכשיו שכבר כן נוצרתי כאלו לא נוצרתי מה החשיבות שלי הרי אני כאילו לא נוצרתי עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי אני עפר כשאני חי ק"ו שבמיתתי לאחר המות בודאי שעפר אני,

הרי אני לפניך כבלי מלא בושח וכלימה כמו כלי שהוא מלא בושח וכלימה שאדם בוש ונכלם מבורא עולם מן המעשים שהוא עושה, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד הוא היה מבקש ומתפלל שלא יחטא יותר, ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים שהוא ימק את החטא ברחמים אבל לא על ידי יסורין וחלאים רעים, מירוק החטא ועוונת שלא יהיה ע"י יסורים וחלאים רעים.

מסיימת הגמרא והיינו וידוי דרב המנונא זוטא ביומא דכפורי תפילה זאת שרבא היה אומר אותה בכל יום, רב המנונא זוטא היה אומר את זה בתפילה שהוידוי של יוה"כ. וכפי שהסביר כבר המהרש"א שכל לשון התפילה הזאת הוא לשון של וידוי והכוונה היא שהאדם נברא מחומר ומצורה והוא אומר בווידי שלא הלכתי לנהוג אחרי הצורה, הנשמה של האדם, אלא עפר אני בחיי שהחומר גובר וק"ו במיתתי שאז לגמרי נשאר האדם חומרי, וזה מה שהוא אומר הרי אני לפניך כלי מלא בושח וכלימה הכוונה מלשון בושח על המעשים הרעים והוא מתפלל ומבקש למרק ברחמיך הרבים לא ע"י יסורין שהרי יסורין ממרקי עוונותיו של אדם, ולכן כל עיקרה של תפילה זאת היא לשון וידוי וזה הוידוי של רב המנונא זוטא, וכך נוהגין בתפילות יוה"כ שבתפילת יוה"כ אחרי וידוי אומרים גם את התפילה הזאת של אלקי עד שלא נוצרתי איני כדאי שזה הוידוי של רב המנונא זוטא ביומא דכיפורא.

אומרת הגמרא מר בריה דרבנא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי כשהוא היה מסיים את תפילתו כך הוא היה אומר, וזו היא התפילה שתקנו לומר אותה תמיד אחרי י"ח, אלהי נצור לשוני מרע שתנצור את הלשון שלי מלדבר רע ושפתותי מדבר מרמה שהשפתים יהיו נצורות מלדבר מרמה וזה לשון הפסוק נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום אם מי שהוא מקלל אותי שאני אשתוק ולא אשיב לו ונפשי כעפר לכל תהיה, מסבירים תוס' שהכוונה לברך מה עפר אינו מקבל כליה לעולם, עפר אינו כלה, כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם וכמו שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ, פתח לבי בתורתך שהוא יפתח את לבו בהבנת התורה ובמצותיך תרדוף נפשי שהנפש, הרצון של האדם יהיה לרדוף אחר קיום המצות, ותצילני מפגע רע היינו ממאורעות רעים מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם מכל מיני רעות שאמורות לבוא בעולם שהקב"ה יציל אותו, וכל החושבים עלי רעה אם מי שהוא חושב עלי דבר רע מהרה הפר עצתם שהקב"ה יפר את העצה שלהם שהם חושבים וקלקל מחשבותם שהקב"ה יקלקל את המחשבות שלהם, ומסיים יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

הרי שהוא סיים את התפילה של אלקי נצור בתפילה של יהיו לרצון, וכבר למדנו לעיל בדף ד' ע"ב שכך תקנו חכמים שאדם יאמר ה' שפתי תפתח בתחלתה של תפילה ויהיו לרצון אמרי פי בסיומה של תפילה, כך למדנו בדף ד' ע"ב בשם ר' יוחנן.

ואומר כבר הרשב"א שמשמע מגמרא זו שאת כל התחנונים האלו של אלקי נצור וכן את כל התחנונים שהזכירו כאן

להצמיד, להצמיד על דלתי תורתו פירושו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, שם לומדים תורה, נצור תורתנו בלבך שתשמור את התורה בלב שלך ונגד עיניך תהיה יראתי וכנגד העינים יעמוד היראת ה', שמור פיך מכל חמא שתשמור את הפה מלחטוא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום כי אם האדם כך ינהג וודאי מובטח לו שהקב"ה יהיה אתו בכל מקום שהוא נמצא.

מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה הרבנן של יבנה היינו בני הישיבה שם כך היה רגיל בפיהם לומר, אני בריה וחברי בריה מסביר תוס' כלומר יש לו לחברי לב כמוני להבחין בין טוב לרע, והכוונה אני העוסק בתורה אני בריה וכן חברי שהוא עם הארץ גם הוא בריה וגם הוא יש לו לב כמוני להבחין בין טוב לרע, אנחנו שנינו ברואים של הקב"ה, אני מלאכתי בעיר אני שאני ת"ח המלאכה שלי נוחה יותר מאשר המלאכה של עם הארץ כי אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, הוא צריך לצאת לשדה לעבוד את המלאכה שלו, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי גם אני משכים קום למלאכתי היינו לימוד התורה והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי הרי הוא אינו מתגדל לתפוש את אומנותי לומר שהוא רוצה להיות ג"כ ת"ח ולעסוק באומנות של לימוד התורה באומנות התורה, כך אני אינו מתגדר במלאכתי גם אני אינני מתגדל לתפוס את האומנות שלו, ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט היינו שמא תאמר הדין עמו, צודק הוא אותו עם הארץ שאינו מתגדר במלאכה של הת"ח להיות עוסק בתורה, משום שגם אם הוא היה תופש את האומנות של עסק התורה לא היה לו לב פתוח להרבות בתורה כמוני, כמו הת"ח, והיה ממעיט וא"כ לא היה מקבל שכר כראוי אז לכן צודק הוא שהוא אינו מתגדר במלאכת הת"ח, על זה אנחנו אומרים לו שנינו הרי למדנו משנה במסכתא מנחות אצל הקרבנות אחד המרבה ואחד הממעיט, שם מדובר לגבי עני שהוא מביא קרבן מנחה שזה קרבן מועט, אז השכר שהקב"ה נותן לו על הקרבת הקרבן הזה על אף שזה קרבן שהוא ממעיט אפ"כ וכיון שכוונתו לבו לשמים הרי אותו שכר הוא מקבל כמו העשיר שהביא להקריב קרבן בהמה, אז הרי גם כאן הוא היה עוסק בתורה אפילו שאין לו לב פתוח להרבות בתורה היה לו שכר גם על המיעוט של הלימוד שלו כמו למי שמרבה שהרי כך שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיבין לבו לשמים.

אומרת הגמרא מרגלא בפומיה דאביי כך היה אביי רגיל לומר תמיד בפיו לעולם יהא אדם ערום ביראה שהוא יהיה ערום פירושו חכם מחוכם להערים בכל מיני ערמה ליראת ה' ליראת בוראו (משלי ט"ו) מענה רך משיב [ישיב] חמה כל מענה שאדם עונה בלשון רכה משיב אפילו חמה, אפילו כשהשני כועס, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק אדם זה שהוא עונה תמיד במענה רך הוא מרבה שלום עם כל אדם אפילו אם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה שיהיה אהוב בשמים ונחמד למטה המילה נחמד זה כמו נחמד העץ למראה, פירושו שהוא יהיה נחמד שכולם יחמדו אחריו ויהא מקובל על

בגמרא שאמרו אחרי התפילה היו אומרים אותם לפני שאומרים יהיו לרצון אמרי פי, אבל הביא הרשב"א בשם הראב"ד שאינו נכון לומר יהיו לרצון אחרי התחנונים האלו אלא צריך לומר קודם לכן לאחר סיום הי"ח ברכות, שהרי כך אמר דוד לאחר י"ח מזמורים הוא אמר יהיו לרצון אמרי פי כמו שלמדנו לעיל בדף ד' ע"ב.

וכך גם נפסק להלכה בשו"ע או"ח סימן קכ"ב סעיף ב', אין נכון לומר תחנונים קודם יהיו לרצון אלא אחר סיום י"ח מיד יאמר יהיו לרצון ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו, אז צריך אדם לסיים את הי"ח עם יהיו לרצון, אח"כ לומר אלקי נצור, ולסיים עוד פעם ביהיו לרצון אמרי פי אחרי תפילת אלקי נצור.

אומרת הגמרא רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא רב ששת ביום שהוא היה יושב בתענית היינו מתענה וצם באותו יום, בתר דמצלי לאחר שהיה מתפלל אמר הכי כך הוא היה מבקש, ותפילה זאת ג"כ נפסקה להלכה כפי שמצויין כבר שזה נפסק להלכה בהל' תענית סימן תקס"ה סעיף ד' ומסודר גם בסדורים לומר את זה בסוף הי"ח לומר את זה ביום של צום, רבון העולמים גלוי לפניך בומן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן אדם שהיה חוטא היה בא לביהמ"ק להקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו לא מקריבים מן הקרבן רק את החלב, הם האימורים שמקריבים על המזבח, וזריקת הדם על המזבח, ומתכפר לו ובהקרבת הקרבן היה מתכפר לו מן החטא ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי הרי הדם כשהוא צם מתמעט החלב והדם של האדם עצמו, יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח כאילו את החלב ודם שנתמעט ע"י התענית החלב והדם הזה יחשב כאילו הקרבתי אותו ע"ג המזבח ותרצני שהקב"ה ירצה אותו, כמו שנאמר אצל קרבן ונרצה לו לכפר עליו.

אומרת הגמרא רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי ר' יוחנן כשהיה מסיים ספר איוב כך הוא היה אומר, וגירסת הע"י כמו שמבואר בצד זה אמר ר' יוחנן כי הוה מסיים ר' מאיר ספרא דאיוב כך הוא אומר, מסביר רש"י למה דווקא בסיומו של ספר איוב, על שם שאיוב נפטר בשם טוב, שלכן כך הוא היה אומר, סוף אדם למות הסוף של כל אדם שהוא מת וסוף בהמה לשחיטה הסוף של בהמה ששוחטין אותה והכל למיתה הם עומדים כולם עומדים למיתה אשרי מי שגדל בתורה אשריו של האדם שזכה שגדל בתורה ועמלו העמל שלו הוא בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל (פתח צירי) בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו על אותו אדם אמר שלמה (קהלת ז') טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו, משום שהוא זוכה להיות בשם טוב והוא עושה נחת רוח ליוצרו, זו היא המעלה הגדולה של האדם.

אומרת הגמרא מרגלא בפומיה דרבי מאיר המילה מרגלא בפומיה פירושו דבר זה היה רגיל בפיו והיה חוזר על זה תמיד וכך הוא היה אומר גמור בכל לבבך ובכל נפשך שתהיה לומד בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי לדעת את דרכי הבורא יתברך ולשקוד על דלתי תורתני לשקוד זה

הבריות.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק אפילו נכרי בשוק לא הקדים שלום לומר לר' יוחנן כי ר' יוחנן היה מזדרז ומקדים לומר לו שלום.

אומרת הגמרא מרגלא בפומיה דרבא כך היה רגיל לומר רבא תכלית חכמה התכלית והעיקר של לימוד התורה תשובה ומעשים טובים שביחד עם לימוד התורה ידע האדם לחזור בתשובה ממעשים שהוא כבר עשה שלא כהוגן וישתדל לעשות מעשים טובים, והוא מסביר שלא יהא אדם קורא פירושו מקרא ושונה פירושו משניות וכו' ובאבא וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין והוא מבטט אם באבא ואמא שהיה צריך לכבד אותם או ברבו שצריך לכבד אותו או במי שגל ממנו בחכמה ובמנין שנאמר (תהלים קי"א) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם לעושים לא נאמר אלא לעושיהם אז הרי מזה לומדים לפי הגירסא הזאת, או כפי שיש גירסא בצד ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה אז זה שכל לטוב לאלו שעושים לשמה, היינו נוהגים כשורה ולא לאלה שעושים שלא לשמה, וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא אם הוא עושה שלא לשמה נוח לו יותר שהוא לא נברא.

מסביר רש"י מה שאמרנו שהעושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא פירושו שאינו לומד כדי לקיים אלא הוא לומד לקנטר, שהרי הגמרא אומרת בפסחים דף נ' ע"ב שרבא בעצמו הקשה סתירת הפסוקים פעם אחת כתוב עד שמים חסדך ופעם אחת כתוב מעל השמים חסדך והוא תירץ כאן בעוסק לשמה כאן בעוסק שלא לשמה, אדם שזוכה לעוסק במצוות לשמה הוא זה שנאמר עליו מעל השמים חסדך אבל אם הוא עוסק שלא לשמה עליו נאמר רק עד שמים חסדך, הרי שגם בשלא לשמה יש לו מתן שכר גדול עד שמים חסדך ומותר לו להיות עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה וכדברי הגמרא שמתוך שלא לשמה בא לשמה ואילו כאן הוא אומר שהעושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, לכן מסביר רש"י שהכוונה שהוא לא לומד כדי לקיים אלא כדי לקנטר אבל אם הוא לומד להתכבד זה וודאי ההיתר לעשות גם שלא לשמה כמו שמפורש בגמרא פסחים שם מדובר שהוא מקיים את המצוות ואת התורה שהוא לומד אלא הוא עושה זאת כדי שיכבדהו, וכך אומר רש"י משמע גם כן בירושלמי דפרקין היינו בירושלמי מסכתא ברכות פרק ב'.

גם התוס' ג"כ עומדים על אותה שאלה מדברי ר' יהודה אמר רב שאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכאן אתה אומר שהעושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, והתוס' מתרצים את אותו תירוץ שרש"י תירץ שכאן מדובר שאינו לומד אלא לקנטר את חבריו ואילו שם מדובר שהוא לומד על מנת שיכבדהו.

אומרת הגמרא מרגלא בפומיה דרב רב היה רגיל לומר לא בעולם הזה העולם הבא העולם הבא אין בו לא אכילה

ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות שכל אלו הם דברים הנוהגים בעולם הזה ואילו בעוה"ב כל הדברים האלו אינם נוהגים אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם העטרות שלהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר (שמות כ"ד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו שהם היו שבעים והם שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו, פסוק זה נאמר בסוף פרשת משפטים במתן תורה.

ומסביר המהרש"א שמכיון שבניתנת התורה היו כלל ישראל בדוגמת העולם הבא שהיו עטרותיהן בראשיהן כמפורש בגמרא שבת שהיה לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים כנגד נעשה וכנגד נשמע והם היו מרוחקים מן הגשמיות כמו שנאמר אצל משה רבינו שארבעים יום לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי וזה כענין העוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, והמהרש"א מסביר שחז"ל למדו את זה ממה שיש שינוי בפסוק ויש יתור, הפסוק הוזה ויחזו הוא פסוק שהוא מיותר לדרשה שהרי כבר נאמר לפני כן ויראו את האלקים למה שוב אומר הפסוק ויחזו את האלקים אלא הלשון ויחזו שהוא לשון חזיון הוא תמיד על ראיה שכלית כמו שדברי הנביאים נקראים חזון הנביאים והכוונה שויחזו שהם חזו ונהנו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו כפי שהסברנו שבזמן נתינתה של תורה הם היו במצב של בחינת עוה"ב ומכאן למדנו שכך היא המציאות של עוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתיה כפי שרוב היה רגיל לומר.

אומרת הגמרא גדולה הבטחה שהבטיחון הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים לנשים הבטחה שהקב"ה הבטיח היא גדולה יותר מאשר ההבטחה שהוא הבטיח לגברים, שנאמר (ישעיהו ל"ב) נשים שאננות קמנה, שמענה קולי בנות בטחות האונה אמרתי, הרי שהוא קורא להם שאננות היינו שלות ושקטות והוא קורא להם בוטחות ובהכרח שהזו הבטחה שהקב"ה הבטיח להם.

והגמרא מסבירה אמר ליה רב לרבי חייא נשים כמאי זכין במה נשים זוכות שיהיה להם זכות של תורה ממש, באקריוי בנייהו לבי כנישתא במה שהם מרגילות את התינוקות של בית רבן היינו את הילדים הקטנים ללכת ללמוד לפני רבותיהם בביהכ"נ וזה לבי כנישתא פירושו לביהכ"נ, מסביר רש"י שתינוקות של ביתן רבן, החדרים, התלמוד תורות, אז היו בבתי כנסיות שתינוקות של בית רבן היו רגילים להיות למדים לפני רבן בביהכ"נ, ובאתנווי גברייהו כי רבנן אתנווי זה לשון משניות, כי רבנן זה בישיבה, בביהמ"ד, ששם שונים משנה וגמרא, ונפריין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ושהם מחכות וממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת, זו היא הזכות של נשים, וזכות זו מכואר להדיא בגמרא סוטה דף כ"א שזכות זו היא זכות של תורה, יש להם זכות בכל המעלות שזכות לימוד תורה יש להם לנשים בענין זה של אקריוי בנייהו לבי כנישתא שהם מסייעות ועוזרות הן לילדיהם ללמוד תורה והן שהם מסייעות ועוזרות לבעלים שלהן ונותנות להם רשות גם ללכת לעיר אחרת ללמוד תורה וכזה שנשים מסייעות לבעל ומקלות מעליו את האפשרות ללמוד תורה אז הן עצמן זוכות שגם להם תהיה זכות של תורה ממש.

אומרת הגמרא כי הוּוּ מַפְטְרֵי רַבָּנָן מִבֵּי רַבִּי אַמִּי כְּשֶׁהֲרַבְנָן הֵינּוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה שֶׁהָיָה אֶחָד נוֹטֵל רֶשֶׁת מִחֲבִירוֹ לְשׁוֹב לְבִיתוֹ וְלֹאֲרָצוֹ וְאָמְרֵי לֵה מִבֵּי רַבִּי חֲנִינָא וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁזֶה הָיָה כְּשֶׁבִנֵּי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה מִיְשִׁיבָתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָא אָמְרֵי לִיָּה חֲכִי עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחִיד שֶׁתִּזְכֶּה שְׁכַל צְרַכִּיךָ תִּמְצָא וְאַחֲרֵי־כֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁאַחֲרֵיתִי שֶׁלֶךְ תִּהְיֶה לְחַיֵּי הָעוֹה"ב וְתִקְוֶתְךָ לְדוֹר דוֹרִים וְהַתְקוּהָ שֶׁלֶךְ הֵינּוּ הַקּוֹוִי וְהַתְקוּהָ שֶׁל הָאָדָם לְטוֹב תִּהְיֶה לְדוֹר דוֹרִים, וְכֵן אֲנַחְנוּ אֹמְרִים בְּנוֹסַח הַפִּיּוּט שֶׁל שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב תְּשׁוּעַתָּם הִיְתָה לְנִצָּחַת וְתִקְוַתָּם בְּכָל דוֹר וְדוֹר, לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה תְּבוּנָה תְּבוּנָה הַכוּוֹנָה לְתוֹרָה, וְהַלֵּב שֶׁלֶךְ יִהְיֶה תְּבוּנָה, פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת, מוֹסִיף רִש"י שֶׁאֵת זֶה הֵם הֵיוּ אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה הֵיוּ אֹמְרִים, וְהַעִיר כֵּאֵן הַצַּל"ח לְמָה אֵיחָר רִש"י לִפְרֹשׁ אֵת זֶה בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה עַד פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת לְמָה הוּא לֹא הוֹכִיר אֵת זֶה קוֹדֵם שְׁכַל זֶה הֵם אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה, מִבֵּיא עַל כֵּךְ הַט"ז אֵת הַמְּבֹאָר בְּטוֹר או"ח סִימָן קט"ז שֶׁאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק מִלִּשׁוֹן יְחִיד לְלִשׁוֹן רַבִּים וְכַדּוּמָה וְכַמּוֹ כֵּן כֵּאֵן הָרִי זֶה פְּסוּק בְּתַהֲיִלִּים פֶּרֶק מ"ט בְּפִסּוּק בְּתַהֲיִלִּים כְּתוּב פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת וְהַגּוֹת לְבֵי תְּבוּנוֹת וְכֵאֵן כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה זֶה לְגַמְרֵי שׁוֹנָה מִלִּשׁוֹן הַפְּסוּק אִז מוֹתֵר לֹמַר זֹאת אֲבָל כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת הָרִי זֶה בְּעַצֵּם לִשׁוֹן הַפְּסוּק פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת אֲלֵא שֶׁשֵּׁם בְּפִסּוּק כְּתוּב פִּי כַּמְדַּבֵּר בְּעַד עֲצָמוֹ וְכֵאֵן פִּיךָ כַּמְדַּבֵּר בְּלִשׁוֹן נוֹכַח וְאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק עַל זֶה אֹמֵר רִש"י שֶׁהֵם הֵיוּ אֹמְרִים זֹאת בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה וְאִז מוֹתֵר כִּיּוֹן שֶׁהוּא לֹא אֹמֵר זֹאת בְּתוֹרַת מִי שֶׁקּוֹרָא אֵת הַמְּקָרָא כְּפִי שֶׁהַסְּבִיר וְאֵת הַצַּל"ח לִפְרֹשׁ כֵּאֵן אֵת דְּבָרֵי רִש"י, וְלִשְׁוֹן יִרְחִישׁ רִנְנוֹת שֶׁהַלִּשׁוֹן שֶׁלֶךְ תִּמִּיד תִּרְחַשׁ, זֶה מִלִּשׁוֹן שִׁפְתִּים רוֹחֶשֶׁת, רִנְנוֹת, עִפְעָפִיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶךָ מִסְּבִיר רִש"י יִישִׁירוּ זֶה לִשׁוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה מִבֵּין בְּתוֹרָה כֶּהֱלַכָה עֵינֶיךָ יִאִירוּ בְּמֵאוֹר תּוֹרָה שֶׁהַעֵינִים יִאִירוּ בְּמֵאוֹר הַתּוֹרָה וְפִנֶיךָ יוֹהֲרוּ כּוֹזְהָר הַרְקִיעַ שֶׁהַפְּנִים שֶׁלוֹ יִהְיוּ זוֹהָרִים כְּמוֹ הַזּוֹהָר שֶׁל הַרְקִיעַ, שִׁפְתוֹתֶיךָ יִבְעִעוּ דַּעַת וְכִלְיוֹתֶיךָ תַעֲלוֹזְנָה מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי כְּשֶׁהָאָדָם מְתִסֵּר כְּתוּב יִסְרוֹנִי כְּלִיּוֹתִי וְכֵאֵן הֵם הֵיוּ מֵאֲחֵלִים וּמִבְּרַכִּים הָאֶחָד לְשֵׁנִי שֶׁהַכְּלִיּוֹת תַעֲלוֹזְנָה, שֶׁהֵיוּ שִׁמְחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְעִפְעָמִיךָ יִרְצוּ לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין עֵתִיךָ יוֹמִין זֶה כְּנוֹי וְתוֹאֵר שֶׁל הַקְּב"ה כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּדִנְיָאֵל וְכֵן הֵם הֵיוּ מְבֹרְכִין שֶׁתִּהְיֶה רֵץ לְשִׁמּוֹעַ אֵת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין.

כתוב בפסוק בפרק מ"ו (ישעיהו מ"ו) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה, נחלקו בזה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר.

חד אמר כל העולם כולו נוזנין בצדקה והם נוזנין בזרוע שלכן הם נקראים אבירי לב הרחוקים מצדקה שהפסוק מדבר מצדיקים שהם אינם זקוקים לצדקה שהקב"ה עושה עם כל הנבראים שכל העולם אין להם זכות שהקב"ה יזון אותם וכל העולם כולו ניזונים בצדקה בצדקתו של הקב"ה ולא בזכות שיש בידם ואילו הם ניזונים בזרוע פירושו בזכות שבידם ולכן הוא קורא להם רחוקים מצדקה שהם רחוקים מצדקתו של הקב"ה כי אינם זקוקים לצדקתו של הקב"ה כי מגיע להם בזכות.

וחד אמר כל העולם כולו נוזנין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נוזנין על אף שכל העולם כולו ניזון בזכות הצדיקים הזכות של הצדיקים אינה לעצמם שהם אפילו בזכות עצמם לא ניזונים כדרך יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נוזנין בשביל חנינא בני כל העולם ניזון בזכותו של חנינא בני שזה ר' חנינא בן דוסא, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת כ"כ היתה קשה פרנסתו של ר' חנינא שהיה לו רק קב חרובים מערב שבת לערב שבת ואין להם כדי צרכיהם לצדיקים והם מתפרנסין בקושי.

הרי שהאמוראים האלו פירושו את הפסוק שמעו אלי אבירי לב הרחוקים בצדקה שמדובר בצדיקים.

אומרת הגמרא ופליגא דרב יהודה וזה חולק על רב יהודה שהרי רב יהודה פירש את הפסוק ברשעים, דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי מפשאי גובאי זה שמה של אומה שהיתה בכבל, מביא על כך רש"י מהגמרא קידושין דף ע' שהם היו מן הנתינים היינו מהגבעונים שיהושע גזר עליהם להיות חוטבי עצים ושואבי מים, אז אבירי לב הם הגובאי הטפשים.

אמר רב יוסף תדע ראייה לכך שהם אבירי לב דהא לא איגייר גיורא מינייהו כל כך הלב שלהם הוא חזק היינו שהם לא מתפעלים ולכן אף אחד מהם לא התגייר.

אומרת הגמרא כי הוּוּ מַפְטְרֵי רַבָּנָן מִבֵּי רַבִּי אַמִּי כְּשֶׁהֲרַבְנָן הֵינּוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה שֶׁהָיָה אֶחָד נוֹטֵל רֶשֶׁת מִחֲבִירוֹ לְשׁוֹב לְבִיתוֹ וְלֹאֲרָצוֹ וְאָמְרֵי לֵה מִבֵּי רַבִּי חֲנִינָא וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁזֶה הָיָה כְּשֶׁבִנֵּי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה מִיְשִׁיבָתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָא אָמְרֵי לִיָּה חֲכִי עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחִיד שֶׁתִּזְכֶּה שְׁכַל צְרַכִּיךָ תִּמְצָא וְאַחֲרֵי־כֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁאַחֲרֵיתִי שֶׁלֶךְ תִּהְיֶה לְחַיֵּי הָעוֹה"ב וְתִקְוֶתְךָ לְדוֹר דוֹרִים וְהַתְקוּהָ שֶׁלֶךְ הֵינּוּ הַקּוֹוִי וְהַתְקוּהָ שֶׁל הָאָדָם לְטוֹב תִּהְיֶה לְדוֹר דוֹרִים, וְכֵן אֲנַחְנוּ אֹמְרִים בְּנוֹסַח הַפִּיּוּט שֶׁל שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב תְּשׁוּעַתָּם הִיְתָה לְנִצָּחַת וְתִקְוַתָּם בְּכָל דוֹר וְדוֹר, לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה תְּבוּנָה תְּבוּנָה הַכוּוֹנָה לְתוֹרָה, וְהַלֵּב שֶׁלֶךְ יִהְיֶה תְּבוּנָה, פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת, מוֹסִיף רִש"י שֶׁאֵת זֶה הֵם הֵיוּ אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה הֵיוּ אֹמְרִים, וְהַעִיר כֵּאֵן הַצַּל"ח לְמָה אֵיחָר רִש"י לִפְרֹשׁ אֵת זֶה בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה עַד פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת לְמָה הוּא לֹא הוֹכִיר אֵת זֶה קוֹדֵם שְׁכַל זֶה הֵם אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה, מִבֵּיא עַל כֵּךְ הַט"ז אֵת הַמְּבֹאָר בְּטוֹר או"ח סִימָן קט"ז שֶׁאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק מִלִּשׁוֹן יְחִיד לְלִשׁוֹן רַבִּים וְכַדּוּמָה וְכַמּוֹ כֵּן כֵּאֵן הָרִי זֶה פְּסוּק בְּתַהֲיִלִּים פֶּרֶק מ"ט בְּפִסּוּק בְּתַהֲיִלִּים כְּתוּב פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת וְהַגּוֹת לְבֵי תְּבוּנוֹת וְכֵאֵן כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה זֶה לְגַמְרֵי שׁוֹנָה מִלִּשׁוֹן הַפְּסוּק אִז מוֹתֵר לֹמַר זֹאת אֲבָל כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת הָרִי זֶה בְּעַצֵּם לִשׁוֹן הַפְּסוּק פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת אֲלֵא שֶׁשֵּׁם בְּפִסּוּק כְּתוּב פִּי כַּמְדַּבֵּר בְּעַד עֲצָמוֹ וְכֵאֵן פִּיךָ כַּמְדַּבֵּר בְּלִשׁוֹן נוֹכַח וְאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק עַל זֶה אֹמֵר רִש"י שֶׁהֵם הֵיוּ אֹמְרִים זֹאת בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה וְאִז מוֹתֵר כִּיּוֹן שֶׁהוּא לֹא אֹמֵר זֹאת בְּתוֹרַת מִי שֶׁקּוֹרָא אֵת הַמְּקָרָא כְּפִי שֶׁהַסְּבִיר וְאֵת הַצַּל"ח לִפְרֹשׁ כֵּאֵן אֵת דְּבָרֵי רִש"י, וְלִשְׁוֹן יִרְחִישׁ רִנְנוֹת שֶׁהַלִּשׁוֹן שֶׁלֶךְ תִּמִּיד תִּרְחַשׁ, זֶה מִלִּשׁוֹן שִׁפְתִּים רוֹחֶשֶׁת, רִנְנוֹת, עִפְעָפִיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶךָ מִסְּבִיר רִש"י יִישִׁירוּ זֶה לִשׁוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה מִבֵּין בְּתוֹרָה כֶּהֱלַכָה עֵינֶיךָ יִאִירוּ בְּמֵאוֹר תּוֹרָה שֶׁהַעֵינִים יִאִירוּ בְּמֵאוֹר הַתּוֹרָה וְפִנֶיךָ יוֹהֲרוּ כּוֹזְהָר הַרְקִיעַ שֶׁהַפְּנִים שֶׁלוֹ יִהְיוּ זוֹהָרִים כְּמוֹ הַזּוֹהָר שֶׁל הַרְקִיעַ, שִׁפְתוֹתֶיךָ יִבְעִעוּ דַּעַת וְכִלְיוֹתֶיךָ תַעֲלוֹזְנָה מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי כְּשֶׁהָאָדָם מְתִסֵּר כְּתוּב יִסְרוֹנִי כְּלִיּוֹתִי וְכֵאֵן הֵם הֵיוּ מֵאֲחֵלִים וּמִבְּרַכִּים הָאֶחָד לְשֵׁנִי שֶׁהַכְּלִיּוֹת תַעֲלוֹזְנָה, שֶׁהֵיוּ שִׁמְחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְעִפְעָמִיךָ יִרְצוּ לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין עֵתִיךָ יוֹמִין זֶה כְּנוֹי וְתוֹאֵר שֶׁל הַקְּב"ה כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּדִנְיָאֵל וְכֵן הֵם הֵיוּ מְבֹרְכִין שֶׁתִּהְיֶה רֵץ לְשִׁמּוֹעַ אֵת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין.

אומרת הגמרא כי הוּוּ מַפְטְרֵי רַבָּנָן מִבֵּי רַבִּי אַמִּי כְּשֶׁהֲרַבְנָן הֵינּוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה שֶׁהָיָה אֶחָד נוֹטֵל רֶשֶׁת מִחֲבִירוֹ לְשׁוֹב לְבִיתוֹ וְלֹאֲרָצוֹ וְאָמְרֵי לֵה מִבֵּי רַבִּי חֲנִינָא וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁזֶה הָיָה כְּשֶׁבִנֵּי הַיְשִׁיבָה הֵיוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה מִיְשִׁיבָתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָא אָמְרֵי לִיָּה חֲכִי עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחִיד שֶׁתִּזְכֶּה שְׁכַל צְרַכִּיךָ תִּמְצָא וְאַחֲרֵי־כֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁאַחֲרֵיתִי שֶׁלֶךְ תִּהְיֶה לְחַיֵּי הָעוֹה"ב וְתִקְוֶתְךָ לְדוֹר דוֹרִים וְהַתְקוּהָ שֶׁלֶךְ הֵינּוּ הַקּוֹוִי וְהַתְקוּהָ שֶׁל הָאָדָם לְטוֹב תִּהְיֶה לְדוֹר דוֹרִים, וְכֵן אֲנַחְנוּ אֹמְרִים בְּנוֹסַח הַפִּיּוּט שֶׁל שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב תְּשׁוּעַתָּם הִיְתָה לְנִצָּחַת וְתִקְוַתָּם בְּכָל דוֹר וְדוֹר, לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה תְּבוּנָה תְּבוּנָה הַכוּוֹנָה לְתוֹרָה, וְהַלֵּב שֶׁלֶךְ יִהְיֶה תְּבוּנָה, פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת, מוֹסִיף רִש"י שֶׁאֵת זֶה הֵם הֵיוּ אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה הֵיוּ אֹמְרִים, וְהַעִיר כֵּאֵן הַצַּל"ח לְמָה אֵיחָר רִש"י לִפְרֹשׁ אֵת זֶה בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה עַד פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת לְמָה הוּא לֹא הוֹכִיר אֵת זֶה קוֹדֵם שְׁכַל זֶה הֵם אֹמְרִים בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה, מִבֵּיא עַל כֵּךְ הַט"ז אֵת הַמְּבֹאָר בְּטוֹר או"ח סִימָן קט"ז שֶׁאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק מִלִּשׁוֹן יְחִיד לְלִשׁוֹן רַבִּים וְכַדּוּמָה וְכַמּוֹ כֵּן כֵּאֵן הָרִי זֶה פְּסוּק בְּתַהֲיִלִּים פֶּרֶק מ"ט בְּפִסּוּק בְּתַהֲיִלִּים כְּתוּב פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת וְהַגּוֹת לְבֵי תְּבוּנוֹת וְכֵאֵן כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים לְבֶן יִהְיֶה תְּבוּנָה זֶה לְגַמְרֵי שׁוֹנָה מִלִּשׁוֹן הַפְּסוּק אִז מוֹתֵר לֹמַר זֹאת אֲבָל כְּשֶׁהֵם אֹמְרִים פִּיךָ יִדְבַר חֲכָמוֹת הָרִי זֶה בְּעַצֵּם לִשׁוֹן הַפְּסוּק פִּי יִדְבַר חֲכָמוֹת אֲלֵא שֶׁשֵּׁם בְּפִסּוּק כְּתוּב פִּי כַּמְדַּבֵּר בְּעַד עֲצָמוֹ וְכֵאֵן פִּיךָ כַּמְדַּבֵּר בְּלִשׁוֹן נוֹכַח וְאֲסוּר לְשַׁנּוֹת אֵת לִשׁוֹן הַפְּסוּק עַל זֶה אֹמֵר רִש"י שֶׁהֵם הֵיוּ אֹמְרִים זֹאת בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה וְאִז מוֹתֵר כִּיּוֹן שֶׁהוּא לֹא אֹמֵר זֹאת בְּתוֹרַת מִי שֶׁקּוֹרָא אֵת הַמְּקָרָא כְּפִי שֶׁהַסְּבִיר וְאֵת הַצַּל"ח לִפְרֹשׁ כֵּאֵן אֵת דְּבָרֵי רִש"י, וְלִשְׁוֹן יִרְחִישׁ רִנְנוֹת שֶׁהַלִּשׁוֹן שֶׁלֶךְ תִּמִּיד תִּרְחַשׁ, זֶה מִלִּשׁוֹן שִׁפְתִּים רוֹחֶשֶׁת, רִנְנוֹת, עִפְעָפִיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶךָ מִסְּבִיר רִש"י יִישִׁירוּ זֶה לִשׁוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה מִבֵּין בְּתוֹרָה כֶּהֱלַכָה עֵינֶיךָ יִאִירוּ בְּמֵאוֹר תּוֹרָה שֶׁהַעֵינִים יִאִירוּ בְּמֵאוֹר הַתּוֹרָה וְפִנֶיךָ יוֹהֲרוּ כּוֹזְהָר הַרְקִיעַ שֶׁהַפְּנִים שֶׁלוֹ יִהְיוּ זוֹהָרִים כְּמוֹ הַזּוֹהָר שֶׁל הַרְקִיעַ, שִׁפְתוֹתֶיךָ יִבְעִעוּ דַּעַת וְכִלְיוֹתֶיךָ תַעֲלוֹזְנָה מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי כְּשֶׁהָאָדָם מְתִסֵּר כְּתוּב יִסְרוֹנִי כְּלִיּוֹתִי וְכֵאֵן הֵם הֵיוּ מֵאֲחֵלִים וּמִבְּרַכִּים הָאֶחָד לְשֵׁנִי שֶׁהַכְּלִיּוֹת תַעֲלוֹזְנָה, שֶׁהֵיוּ שִׁמְחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְעִפְעָמִיךָ יִרְצוּ לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין עֵתִיךָ יוֹמִין זֶה כְּנוֹי וְתוֹאֵר שֶׁל הַקְּב"ה כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּדִנְיָאֵל וְכֵן הֵם הֵיוּ מְבֹרְכִין שֶׁתִּהְיֶה רֵץ לְשִׁמּוֹעַ אֵת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא דְּבָרֵי עֵתִיךָ יוֹמִין.

צורך להחליף ולא קשה ואין כאן סתירה.
 דרבנן אדרבנן לא קשיא קריאת שמע ביון דכולי עלמא
 קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיתו ביהורא ק"ש הרי כולם
 קוראים ק"ש אלא שהוא חתן שהוא פטור בלילה הראשון
 מק"ש ובזה שהוא קורא ק"ש הוא לא נוהג אחרת מכולם
 אלא אדרבה הוא נוהג כמו שכולם נוהגים כולם הרי גם היום
 קוראים ק"ש לכן זה לא נראה יוהרא, הכא או הגירסא
 הנכונה "התם" פירושו לגבי ט' באב ביון דכולי עלמא עבדי
 מלאכה ואיהו לא קא עביד כולם הרי כן עושים מלאכה
 שהרי זה מקום שנוהגים לעשות מלאכה בט' באב והוא לא
 עושה מלאכה מיהו ביהורא כיון שהוא עושה בשוני להיות
 שונה מכל בני אדם זה נראה כיוהרא.

דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא
 קשיא התם או הגירסא הכא, אצלנו בק"ש בכונה תליא
 מילתא ואנן סהדי דלא מצוי לבונו דעתיה זה הרי תלוי
 בכונת הלב אם הוא יכול לכוון את דעתו לקרוא ק"ש בכונה
 או לא ואנן סהדי שהוא לא יודע לכוון את דעתו אז איך
 נרשה לו לקרוא ק"ש בלי שהוא מכוון את דעתו אין זו אלא
 יוהרא אבל הכא או הגירסא התם, שם לגבי ט' באב, הרווא
 אומר מלאכה הוא דאין לו זה שרואה אותו שהוא לא
 עושה מלאכה לא יחשוב הוא אינו מבין שמחמת ט' באב
 הוא בטל ממלאכה אלא הוא יאמר אין לו מלאכה לעשות
 פוק חוי כמה בטלני איכא בשוקא צא וראה כמה בטלנים
 יש בשוק אפילו בימים שכולם עובדים וזה ימי מלאכה יש
 כאלה שאין להם מלאכה לעשות ובזה שהוא לא עושה
 מלאכה עדיין לא ניכר הדבר שהוא עושה את זה בגלל ט'
 באב ולכן סובר רשב"ג שאין בזה משום יוהרא.

אומרים תוס' בד"ה רב שישא שפירש ר"ח שההלכה היא כרב
 שישא שהוא בתראה שאין צורך להחליף את רשב"ג לרבנן
 אלא רשב"ג הוא זה שבאמת אומר שלא כל הרוצה ליטול את
 השם יטול וההלכה כרשב"ג שהרי בכל מקום ששנה רשב"ג
 במשנתו מתי שרשב"ג אומר הלכה במשנה הלכה כמותו חוץ
 מערב וצידן וראה אחרונה שבג' מקומות אלו אין ההלכה
 כדבריו, וכן פסק ר"ח.

הרי שמעיקר הדין לא כל הרוצה ליטול את השם יטול אלא
 חתן פטור מק"ש בלילה ראשון, אומרים אבל תוס' ומיהו אנו
 שבשום פעם אין אנו מכוונים היטב גם חתן יש לו לקרות
 ואדרבה נראה כיוהרא אם הוא לא יקרא ק"ש בלילה ראשון
 כי בזה שהוא לא קורא ק"ש בלילה ראשון הוא כמכריו על
 עצמו שבכל שעה בכל יום הוא מכוון ואילו עכשיו הוא לא
 יכול לכוון וזה גופא מהוה יוהרא שהרי אין אנו יודעים לכוון
 כראוי.

וכך הביאו כל הראשונים ונפסק להלכה בהל' ק"ש שו"ע א"ח
 סימן ע' סעיף ג' הכונס את הבתולה פטור מק"ש הני מילי בזמן
 הראשונים אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם מכוונים
 כראוי גם הכונס את הבתולה קורא, אומר המ"ב בס"ק י"ד
 שהכוונה שהוא חייב לקרוא ק"ש עם ברכתיה כדין והוא גם
 מתפלל שמכיון שהוא חייב בק"ש הוא חייב בתפילה ואם אינו
 קורא הרי זה מחוי כיוהרא שהוא מראה בזה שבכל שעה הוא
 כן יודע לכוון.

אמר רב אשי בני מתא מחסיא הגוים הגרים בעיר מחסיא
 אבירי לב ניהו גם הם אבירי לב שהם אינם מתפעלים דקא
 חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא הם רואים את כבודה
 של תורה פעמיים בשנה ולא קמגייר גיורא מיניהו ושום
 גר לא מתגייר מהם.

ומה הם הפעמיים בשנה שראו את כבוד התורה, שהיו עם
 ישראל נאספים בחדשי כלה בירחי כלה בחודש אדר היו
 מתאספים לשמוע בהלכות הפסח את המדרש ואת הדרשות
 של רב אשי ובחדש אלול היו מתאספים לשמוע הלכות החג,
 ובשני פעמים אלו היה מאד נראה כבודם של ישראל שהם
 מתאספים כולם ללמוד תורה, אבל בעצרת שאינו אלא יום
 אחד לא היו כ"כ מתאספים, כך מסבירים התוס', אומרים תוס'
 שמא היה מתרחש להם גם איזה נס, ותוס' מביאים על כך
 מספר העתים שחיבר הרב רב יהודה בר ברזילי ששמע שהיה
 עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה
 דאדר היינו בחודש של אדר שהוא ירחי כלה ובחודש של
 אלול שאז היה יורד עליהם עמוד אש מן השמים ואעפ"כ הם
 לא התפעלו לבוא ולהתגייר.

למדנו במשנה חתן אם רוצה לקרות וכו' ק"ש בלילה
 הראשון הוא קורא, ואילו רשב"ג אומר שלא כל הרוצה
 ליטול את השם יטול, מסביר כאן רש"י והבאנו זאת במשנה
 שאם הוא לא הוחזק חכם וחסיד לרבים אין זה אלא גאווה
 שהוא מראה בעצמו שיכול לכוון לבו.

שואלת הגמרא למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש
 ליוהרא הוא אומר שאינו רשאי לקרוא ק"ש כי הוא חושש
 ליוהרא וגאווה שהוא מראה בעצמו שיכול לכוון לבו וזו דרך
 גאווה, ורבנן לא חיישי ליוהרא ולכן הם אומרים שהרוצה
 לקרוא ק"ש רשאי לקרוא, שואלת הגמרא והא איפכא
 שמעינן להו הרי שמענו להיפך לסברתם של ר"ג ורבנן, דתנן
 למדנו במשנה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב
 מלאכה בט"ב תלוי במנהג המקומות ואם המקום שבו נוהגין
 לעשות מלאכה בט"ב עושיין, מקום שנהגו שלא לעשות
 ואם המקום הוא מקום שלא נוהגין לעשות מלאכה אין עושיין,
 וכל מקום תלמידי חכמים במלים ת"ח בכל מקום אפילו
 במקום שכן נוהגין לעשות מלאכה ת"ח בטלין, רבן שמעון
 בן גמליאל אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו
 כתלמיד חכם אדם יעשה את עצמו כת"ח שלא לעשות
 במלאכה בט' באב אפילו אם הוא נמצא במקום שנוהגים כן
 לעשות בו מלאכה, קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן
 שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אז הרי קשה
 מדברי רבנן ששם הם אומרים שלא כל אחד רשאי לנהוג
 כת"ח ולא לעשות מלאכה כי חוששים ליוהרא שהוא מראה
 את עצמו כת"ח ואילו אצלנו הם אומרים שכל מי שרוצה
 יכול לקרוא ק"ש חתן לילה ראשון ורשב"ג אצלנו אומר שלא
 כל הרוצה ליטול את השם יטול כי הוא חושש ליוהרא ושם
 הוא אומר שלעולם יעשה כל אדם את עצמו כת"ח.

אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה באמת צריך להחליף את
 דברי חכמים שהם בעצם דברי רשב"ג ומה שנאמר בשמו של
 רשב"ג צריך להחליף שזה דברי חכמים.

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף אין

מסכת ברכות

פרק שלישי – מי שמתו

- דף י"ז ע"ב משנה.

שלאחר המטה צורך בהם אלו שנמצאים לאחר המיטה שכבר נשאו את המיטה אפילו אם יש למיטה צורך בהם הם חייבין הואיל וכבר יצאו ידי חובתם מן המת שהרי הם נשאו כבר את המת, כך היא גירסתו של רש"י וכך הסביר רש"י.

והתוס' מוסיפים לפי שלעולם לא היו רגילים לשאת אלו שכבר נשאו את חלקם וכבר יצאו את חובתם לכבודו של המת, שואלים תוס' א"כ תמוה הלשון מה הלשון אפילו המיטה צריכה להם הרי מעולם אינם נושאים יותר את המיטה מאחר שכבר נשאו את חלקם, לכן אחזקתם התוס' כגירסת הספרים שלפני המיטה ושלאחר המיטה, שבאמת אין חילוק ביניהם, אלא שבשניהם הדין הוא כך את שהמיטה צריכה להם פטורים אין צריכה להם חייבים.

ומדברי הירושלמי הביאו הראשונים שזה גופא החילוק בין לפני המיטה ולאחר המיטה, לפני המיטה מצויים אלו שלמיטה צורך בהם שהם עדיין עתידין לשאת את המיטה ואילו אחרי המיטה היו מהלכין אלו שכבר נשאו את המיטה לאחר שנשאו את המיטה הם היו מהלכין אחרי המיטה.

אומרת המשנה ואלו ואלו פטורים מן התפלה על אף שלענין ק"ש ראינו שיש חילוק בין אלו שלפני המיטה לאלו שלאחר המיטה אבל לגבי תפילה אלו ואלו פטורים, אומר רש"י את הטעם משום שתפילה לא דאורייתא היא, התפילה אין לה חיוב מן התורה, אומרים תוס' אבל בק"ש ובתפילין שהם מדאורייתא הם חייבים.

ומה שכתוב ברישא מי שמתו מוטל לפניו שפטור מק"ש ומן התפילין ולא הוזכר תפילה משמע קצת מגירסתם של התוס' כדברי הב"ח שברישא לא גורסים תפילה אבל כיון שהמשנה אמרה שהם פטורים מק"ש ומן התפילין שהם דאורייתא כ"ש שפטור מן התפילה אלא שלא רצה התנא ברישא רק לומר את החילוק שיש בין נושאי המיטה למי שמתו מוטל לפניו. רש"י מביא עוד פירוש שרבותינו פירשו לפי שיש להם עוד שהות, שלענין תפילה עדיין יש להם זמן, אומר רש"י ולי נראה שאין זה לשון פטור, משום שאם הטעם שהם פטורים מן התפילה זה לא משום שהם פטורים אלא משום שיש להם עדיין זמן אז הרי זה לא שייך לומר בזה פטור.

ת"ר"י מסבירים עוד הסבר בחילוק שיש בין ק"ש לתפילה, משום שהתפילה צריכים לעמוד, בשעת התפילה צריך לעמוד במקום אחד וא"כ זה יקח הרבה זמן אם הם יתעכבו כדי להתפלל משא"כ ק"ש הם יכולים לקרוא את כל הק"ש כשהם ממשיכים להלך עם המיטה ורק בפסוק ראשון הם צריכים לעמוד כך שזה לא לוקח הרבה זמן.

אומרת המשנה קברו את המת וחזרו אם כבר קברו את המת וחזרו מבית הקברות אם יכולין המלווים יכולים להתחיל ק"ש ולגמור ולהספיק גם לגמור את ק"ש עד שלא יגיעו לשורה היו מנחמים את האבל כשהיו חוזרים מקבורתו של המת היו מקיפים את האבל בשורות סביבתו של האבל ואז היו מנחמים אותו ואם הם יכולים להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה כשצריך לנחם את האבל יתחילו ואם לאו אם

התוס' כבר עומדים על כך שבגירסתו של רש"י פרק מי שמתו שהוא הפרק השלישי אצלנו נמצא אחרי הפרק הבא פרק תפילת השחר, אבל נראה לר"י שהסדר הנכון הוא כפי שמסודר אצלנו שפרק השלישי הוא פרק מי שמתו והוא זה שצריך להיות אחרי הפרק השני פרק היה קורא שבסופו של הפרק מדובר מק"ש וכאן הפרק השלישי מתחיל מהפטור של מי שפטור מק"ש, ושגם בירושלמי הגירסא היא כמו כן.

והעיר כבר במלאכת שלמה על המשניות שמפירושו של רש"י שמיד נביא משמע שגם רש"י שלפנינו גירסתו היתה שהפרק מי שמתו הוא בא אחרי פרק היה קורא ושלפני התוס' היתה להם גירסא אחרת בספריו של רש"י שהרי רש"י מפרש, וכאן אנחנו מתחילים את תחלתו של הפרק.

מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע ומן התפלה זו הגירסא שלפנינו וכך גירסתם של הרבה ראשונים והב"ח מוחק את המילים ומן התפילה, ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, מי שמתו מוטל לפניו הכוונה שמת לו מת, אחד מהשבעה קרובים שעליהם הוא חייב להתאבל ומוטל עליו לקבור את המת הזה, אז הוא זה שפטור מק"ש, אומר רש"י שלפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו והוא עסוק וטרוד במחשבה של קבורת המת לכן הוא פטור מק"ש, והרי זה דומה למה שלמדנו בפרק הקודם שחתן פטור מק"ש משום טרדה דמצוה, וזו כוונת המלאכת שלמה שרש"י כנראה רצה להסביר את סמיכות הפרק הזה לפרק הקודם, כשם שבפרק הקודם עסקנו בדינו של חתן שהוא פטור משום טרדה דמצוה כך הפרק הזה מתחיל במי שמתו מוטל לפניו שפטור מק"ש לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו, ולכן הוא פטור מק"ש, ותוס' מביאים על כך מדברי הירושלמי שדורשים את הפסוק למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימים שאתה עוסק בחיים אתה חייב לקרוא בהם ולא ימים שאתה עוסק במתים.

אומרת המשנה נושאי המטה אלו שנושאים את המיטה כשמלוים את המת לקבור אותו וחלופיהן אלו שמחליפים כי כך הוא הדרך שמתחלפים לשאת משום שהכל חפצים לזכות בו במצוה זו של נשיאת המיטה של המת אז הרי שמתחלפים אז אלו שנושאים את המיטה או חילופיהם אלו שאמורים להחליף אותם וחלופי חלופיהן זה אלו שיחליפו את אלו שהחליפו, אז הכלל הוא את שלפני המטה ואת שלאחר המטה הרי יש כאלו שנמצאים לפני המיטה פירושו שהם יתעסקו במיטה כשתגיע המיטה אצלם כי הם נמצאים מלפנים ואת שאחר המיטה זה אלו שכבר נשאו את המיטה והם נמצאים עכשיו מאחורי המיטה אז יש ביניהם חילוק את שלפני המטה צורך בהם פטורין אלו הנמצאים לפני המיטה ויש להם צורך לשאת במיטה עדיין המיטה צריכה להם שהם ישאו את המיטה הם פטורים מלקרוא ק"ש ואת

שהוא פטור מכל שאר המצוות, כך סוברים תלמידי רבינו יונה.

גמרא. שואלת הגמרא מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא רק אם המת מוטל לפניו אז הוא פטור מק"ש אבל אם הוא נמצא בבית אחד והמת שוכב בבית אחר הוא לא פטור מק"ש

ורמינהי שואלת הגמרא למדנו מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואין הוא יכול לאכול באותו בית איפה שהמת מוטל כי הרי הוא כלועג לרש, כמי שלועג לאדם עני לדל וגם הוא בזה שהוא אוכל זה מהוה לעג לרש, ואם אין לו בית אחר היכן לאכול אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו אין לו בית של החבר היכן שהוא יכול לאכול עושה מחיצה ואוכל אז הוא עושה מחיצה סביב המת ואז הוא יכול לאכול, ואם אין לו דבר לעשות מחיצה אם גם אין לו אפשרות לעשות מחיצה, מחזיר פניו ואוכל אז הוא מסובב את הפנים מהמת ואז הוא יכול לאכול ואינו מיסב ואוכל הוא אינו רשאי להסב כדרך המסובב בחשיבות על צדו השמאלי ובמיטה כפי שעושים הסיבה, ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין הוא לא אוכל בשר והוא לא שותה יין באותה סעודה, ואינו מברך מפרש רש"י שאינו צריך לברך ברכת המוציא על הלחם שהוא אוכל ואינו מזמן שוב מפרש רש"י אינו צריך לברך בהמ"ז,

- דף י"ח ע"א

ואין מברכין עליו אין צריך שיברכו לו אחרים בברכת הלחם המוציא כדי להוציא אותו, ואין מזמנין עליו הוא אינו מצטרף עם ג' לזימון, הרי ג' שאכלו כאחד הם מזמנים לברך יחד והוא לא מצטרף לזימון, ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, אומרת הברייתא ובשבת אבל אם זה שבת מיסב אז הוא רשאי להסב במיטה ואוכל בשר ושותה יין ומברך פירושו מברך המוציא ומזמן בהמ"ז ומברכין עליו ומזמנין עליו שמצרפים אותו לזימון, וחייב בכל המצות האמורות בתורה, רבן שמעון בן גמליאל אומר מתוך שנתחייב כאלו נתחייב ככולן, ואמר רבי יוחנן מאי בינייהו מאי נ"מ במה שרשב"ג מוסיף שהוא נתחייב ככולן, תשמיש המטה איכא בינייהו לדעת רשב"ג האבל חייב בעונה בשבת זו ואילו לדעת הת"ק הוא אינו חייב בעונה.

ומכאן שואלת הגמרא קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה והרי מדובר אפילו כשהוא אוכל בבית חבירו כשהמת אינו מוטל לפניו ממש אעפ"כ הוא פטור מק"ש.

אמר רב פפא תרנמא אמחזיר פניו נתרגם היינו נעמיד את מה שהברייתא אמרה שהוא פטור מק"ש מדובר במי שאין לו בית אחר שאז אמרנו שהוא מחזיר פניו ואוכל אז הרי שהוא נמצא באותו מקום שהמת מוטל לפניו ולכן הוא פטור מק"ש ומן התפילה.

רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מה שאמרנו שבברייתא כתוב שהוא פטור מק"ש אמנם מדובר על כל האופנים גם כשהוא אוכל בבית חבירו והמת אינו מוטל לפניו ממש אלא שגם המשנה שאמרה מי שמתו

הם לא יספיקו לא יתחילו שלא יתחילו אפילו בק"ש.

עוד אומרת המשנה העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצוניים חייבים הרי ביארנו שהיו מקיפים את האבל בשורות שורות סביבותיו אז אלו העומדים בהיקף הפנימי דהיינו באותה שורה שרואים את פני האבל הם פטורים מלקרוא ק"ש, אלו שעומדים בשורות שמסביב שהם השורות החיצוניים הם חייבים.

וכאן יש בסוגרים את מה שנלמד לקמן במשנה בדף כ' (נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמוזון ובברכת המוזון).

במשנה שלפנינו למדנו א"כ לפי הגירסא שיש לפנינו שמי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה, אבל גירסתם של הרבה ראשונים וכך אומרים תר"י היא הגירסא בכל הספרים המדויקים, שפטור מן ק"ש ומן התפילה ומן התפילין ואח"כ מתחיל נושאי המיטה ולא הזכיר שמי שמתו מוטל לפניו פטור מכל מצוות האמורות בתורה, מביאים תר"י שיש מפרשים הלומדים שמכיון שלא שנינו במשנה בפירוש שמי שמתו מוטל לפניו פטור מכל המצוות האמורות בתורה אז הוא באמת אינו פטור אלא מאלו הג' בלבד אבל בכל שאר המצוות הוא חייב, ומביאים ראייה מהגמרא בסוכה דף כ"ו שם כתוב חתן פטור מכל המצוות האמורות בתורה ותנא שילא (מובאת שם ברייתא של שילא) שהוא כן חייב בכל המצוות, ואומרים אותם ראשונים ששם משמע שההלכה היא כשילא, וא"כ כמו שהחתן חייב בכל המצוות האמורות בתורה כמו כן סוברים ראשונים אלו שהאבל ג"כ חייב בכלם ורק באלו הג' שהוזכרו במשנה לפי גירסתם ק"ש תפילה ותפילין רק באלו הג' בלבד האבל אסור מפני ששלתן צריכות כוונה יותר משאר מצות, ק"ש צריכה כוונה יתירה מפני קבלת עול מלכות שמים שצריך שיהיה בכוונה, תפילין ג"כ צריך שלא יסח דעתו מהם ותפילה ג"כ צריך כוונה שהרי אם הוא לא כוון באבות שזו הברכה הראשונה של י"ח הוא צריך לחזור ולכוון ולהתפלל פעם אחרת ומתוך שהוא בהול על מתו וטרוד בעסקיו שהוא טרוד בעסק קבורתו של המת לא יוכל לכוון בהם ולכן הוא פטור אבל בשאר מצוות שאינן צריכות כוונה כ"כ חייב.

אבל רבינו יונה חולק על זה והוא סובר שאתה הברייתא הסוברת שהחתן חייב במצות חולק על הכלל של העוסק במצוה פטור מן המצוה, כך רש"י פירש שם במסכת סוכה, ואילו אנן קי"ל שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ובודאי חתן ג"כ פטור מכל המצוות וע"כ סוברים תר"י שבוודאי האבל אמנם פטור מכל המצוות האמורות בתורה ולמה לא הוזכרו במשנה רק אלו הג' בלבד על אף שהוא הדין שהוא פטור מכל שאר המצוות אלא יש כאן רבותא שאפילו אלו הג' שהם חמורות שיש בהם קבלת עול מלכות שמים אעפ"כ האבל פטור וכ"ש בשאר המצוות שאינם חמורות כ"כ, ולכן הוא הזכיר תפילה ותפילין ביחד עם ק"ש מפני שקבלת עול מלכות שמים שלמה הרי כבר למדנו שזה דווקא עם התפילין וגם כשהוא מתפלל עם התפילין כמו שלמדנו לעיל דף ט"ו, ולכן הוזכרו ג' אלו לרבותא וחדוש שאפילו ג' אלו שבהם הוא מקבל עול מלכות שמים שלמה אעפ"כ האבל פטור מהם וכ"ש